

LÄNSSTYRELSEN
I STOCKHOLMS LÄN

Kulturmiljöenheten
Ylva Othzén
08-785 50 87

BESLUT

Datum
13.4.2004

Beteckning
436-2004-24020

Enligt sändlista

Beslut om bildande av kulturreseptatet Brottö skärgårdsjordbruk i Ljusterö församling, Österåkers kommun.

Beslut

Med stöd av 7 kap 9 § miljöbalken (SFS 1998:808) beslutar Länsstyrelsen att förklara Brottö 1:101, 1:30, 1:103, 1:104, 1:105 samt 1:26 som kulturreseptatet. Reseptatets gräns anges på bifogad karta, bilaga 1.

Reseptatets namn skall vara **Brottö skärgårdsjordbruk**.

Administrativa uppgifter

Namn	Brottö skärgårdsjordbruk
Kommun	Österåker
Församling	Ljusterö
Kartblad	Topografiska kartan: Värmdö 10 J NV Ekonomiska kartan: 109 92 och 109 93
Fastigheter	Brottö 1:101, 1:30, 1:103, 1:104, 1:105, 1:26
Markägare	Matts Jansson (1:101) Anita Jansson (1:103) Bernt Gartne (1:104) Bo Gräslund (1:105, 1:26) Sven Jansson (1:30)
Area	Ca 138 hektar, varav 66 hektar landareal
Förvaltare av reseptatet	Länsstyrelsen i Stockholms län

Karta

Kulturreseptatet avgränsas enligt markering på bifogad karta, bilaga 1.

Syfte

Syftet med reservatet är att;

- bevara ett värdefullt, för länets karaktär representativt, kulturpräglat landskap genom skydd och vård av dess kulturhistoriska och biologiska värden. Mångsyssleri gynnas. För skärgården och odlingslandskapet representativ bebyggelse underhålls och bevaras. Vid eventuell konflikt mellan kultur- och naturvärden och friluftslivets värden ska kulturvärdena ges företräde, därefter naturvärdena.
- på ett pedagogiskt sätt åskådliggöra hur ett levande skärgårdsjordbruk med betesdjur samt tydliga spår av äldre tiders markanvändning och ägostruktur har fungerat och fungerar idag.
- skötseln av åker-, slåtter-, betesmark och skog görs med redskap eller genom bete under tidpunkter på året som överensstämmer med den långsiktiga effekten av traditionell hävd.
- hävdpräglad flora och fauna gynnas.

För att trygga syftet med kulturresevatet beslutar länsstyrelsen med stöd av 7 kap 5, 6 och 30 §§ miljöbalken att nedan angivna föreskrifter skall gälla för reservatet.

Eventuella ändringar av detta beslut ska samrådats med samtliga berörda fastighetsägare innan ändringarna införs.

Föreskrifter

A. Inskränkningar i rätten att använda mark- och vattenområden

Med stöd av 7 kap 5 § miljöbalken är det, utöver vad som gäller i lagar och andra författningar, inom reservatsområdet förbjudet att;

1. uppföra mast, vindkraftverk eller liknande anläggning
2. upplåta mark för camping och husvagnsuppställning
3. anlägga tält- eller lägerplats
4. kalk, gödsla eller använda kemiska bekämpningsmedel inom naturbetesmarker, naturliga slåttermarker eller skog
5. bedriva skogsbruk på annat sätt än vad som anges i skötselplan

Utan länsstyrelsens tillstånd är det dessutom förbjudet att;

6. gräva, spränga, tippa, bedriva täkt, schakta, dika, dämna, muddra, övertäcka, utfylla på land och i vatten eller utföra annan verksamhet som kan ändra områdets topografi, yt- eller dräneringsförhållanden
7. anlägga väg, stig eller rastplats

8. bredda, ändra sträckning av, asfaltera, hårdgöra eller belägga befintliga vägar med oljegrus eller liknande
9. anordna fiskodling
10. uppföra permanenta stängsel i nya stängselsträckningar utöver vad som anges på bifogad karta, se bilaga 6
11. dra fram ledningar i luft, mark eller vatten
12. riva byggnader
13. ändra användningssätt av byggnad
14. uppföra ny byggnad, brygga, mast eller annan anläggning

B. Förpliktelse att tåla intrång

För att tillgodose syftet med reservatet förpliktas med stöd av 7 kap 6 § miljöbalken ägare, arrendator och annan innehavare av särskild rätt till fastigheterna tåla följande intrång;

1. utmärkning av reservatet med informationsskyltar vid Brottö brygga, på Brännholmen, vid grinden mot Södra Ingmarsö samt på norra Brottö samt sevärdhetsskyltar med storleken 8 x 11 cm i fastighetsgränser mot intilliggande fastigheter samt vid vägar och stigar inom reservatet.
2. anläggning för besökande såsom brygga vid södra stranden, natur- och kulturstig på befintliga vägar och stigar samt informationstavlor enligt ovan.
3. anordnande av stängselgenomgångar och grindar vid befintliga vägar och stigar.
4. skötsel av området t ex i form av bete, åkerbruk och vegetationsröjning i enlighet med skötselplanerna, bilaga 2-5.
5. dokumentation och uppföljning av bevarandearbetet.

C. Ordningsföreskrifter

Med stöd av 7 kap 30 § miljöbalken, om rätten att färdas och vistas inom reservatet, är det utöver vad som annars gäller i lagar och andra författningar förbjudet att;

1. förstöra eller skada berg, jord eller sten genom att hacka, rista, spränga, måla, elda eller liknande.
2. ställa upp husvagn eller lägga upp båt. Båtupplägging får dock ske inom bryggområdet och på och i anslutning till tomtmark med markägares tillstånd.

Ovanstående reservatsföreskrifter skall inte utgöra hinder för förvaltare/respektive skötselansvarig att genomföra den skötsel som skall genomföras enligt gällande restaurerings- och skötselplaner. De ska heller inte utgöra hinder för eventuell framtida avstyckning av ett fåtal tomter i anslutning till redan avstyckad tomtmark inom skötselområde 15 i skötselplan för fastigheten Brottö 1:101.

Området skall så långt möjligt beaktas och vara tillgängligt enligt allemansrätten, för landskapsupplevelser och studier.

Föreskrifternas ikraftträdande

Föreskrifterna träder i kraft tre veckor efter den dag då författningen utkom från trycket i länets författningssamling.

Beskrivning av området

Brottö är en långsträckt halvö belägen väster om Ingmarsö. På ön bedrivs småskaligt skärgårdsjordbruk med betesdjur av rasen skotsk höglandsboskap. Äldre strukturer både av markanvändning och ägandeformer finns bevarade i hög utsträckning, såsom vägar, hägnadssträckningar och ägo gränser.

Bebyggelsen är dels belägen på den ursprungliga platsen för bytomten och dels i lägen som speglar utflyttningen i samband med laga skiftet vid 1800-talets mitt. Byggnadsbeståndet består både av bostadshus och ekonomibygnader. Arkitektoniskt speglar de huvudsakligen det byggnadsskick som var vanligt under 1880-tal fram till de första decennierna av 1900-talet. Det finns även inslag av äldre och yngre byggnader vilka på ett pedagogiskt sätt medverkar till att göra tidskontinuiteten av brukande tydlig.

I hela kulturreseptat råder strandskydd till en omfattning av 100 meter från stranden, vilket regleras enligt miljöbalkens 7 kap 13-18 §§.

Marken närmast bebyggelsen, centralt belägen på halvön, har brukats åtminstone sedan 1500-talet och brukas ännu som omväxlande åker och betesmark. Lågt belägna uppgrundningsmarker i väster och öster har utnyttjats som slåttermark och hålls idag öppna genom bete. Skogen har betats och betas än idag med ett kortare avbrott under några decennier i slutet av 1900-talet.

Brottö utgör en för länet representativ helhetsmiljö både vad gäller mark och bebyggelse. Inom reservatet finns tre jordbruksfastigheter samt två övriga fastigheter med äldre bebyggelse som utnyttjas i första hand som sommarbostäder. Inom området bedrivs åkerbruk och djurskötsel i samklang med entreprenadverksamhet vilket speglar ett näringsfång av mångsyssleri vilket är karaktäristiskt för Stockholms skärgård.

Ärendets beredning

Länsstyrelsen inledde överläggningar med fastighetsägarna under sommaren 2002 om att bilda ett kulturreseptat i området.

En kulturhistorisk utredning med genomgång av äldre källmaterial och inventeringar har gjorts. En botanisk inventering har initierats och flera intervjuer med fastboende har gjorts. Ett rådgivande byggnadsvårdsprogram har tagits fram.

Datum
13.4.2004

Beteckning
436-2004-24020

En restaureringsplan (Brottö 1:101), skötselplaner för samtliga fastigheter samt en grön skogsbruksplan (Brottö 1:101) har tagits fram i samråd med berörda fastighetsägare.

Den 30 januari 2003 arrangerades ett första samrådsmöte på länsstyrelsen med ett urval av berörda fastighetsägare för en inledande diskussion om syftet med reservatet, förslag till skötselplan och skötselavtal.

Den 4 juni 2003 gjordes ett riktat utskick till samtliga fastighetsägare på Brottö med inbjudan till en informationsträff på ön den 12 juli. Ca 40 personer deltog vid mötet.

Ett andra samrådsmöte med berörda markägare genomfördes på länsstyrelsen den 7 oktober 2003 då föreskrifterna i detta beslut gick igenom.

Förslag till beslut och skötselplaner samt föreläggande om yttrande remitterades i december 2003 till berörda fastighetsägare, Riksantikvarieämbetet, Stockholms läns museum, Skärgårdsstiftelsen, Skogsvårdsstyrelsen, Österåkers kommun samt till länsstyrelsens planenhet, naturvårdsenhet och juridiska enhet. Ingen av berörda fastighetsägare har inkommit med något yttrande. Riksantikvarieämbetet, Skärgårdsstiftelsen och Skogsvårdsstyrelsen har inget att erinra mot beslutet. Österåkers kommun har tillstyrkt beslutet liksom Stockholms läns museum.

Ersättningsutredning av berörda fastigheter har utförts av Svefa. Förhandling har inletts.

Länsstyrelsens bedömning – motiv för kulturresevat

Det för länet karaktäristiska skärgårdslandskapet präglat av månghundraårigt jordbruk och mångsyssleri återspeglas tydligt på Brottö. För att möjliggöra och säkerställa ett långsiktigt brukande (hävd) och därmed bevarande av samlade landskapshistoriska värden som är starkt förknippade med skärgårdsjordbruket ska delar av Brottö skyddas som kulturresevat.

Länsstyrelsen bedömer att ett kulturresevat i området är förenligt med översiktsplanen för Österåkers kommun samt med hushållningsbestämmelserna i miljöbalken.

Skäl för beslutet

En regional landskapsanalys som genomförts av länsstyrelsen har visat att länet under historisk tid till stor del präglats av jordbruk av varierande storlek, med produktionsinriktning både på åkerbruk och betesdjur. I skärgården, som är karaktäristisk för länet på nationell nivå, har inslaget av självägande bönder som utövat mångsyssleri i form av bland annat fiske och transporter varit betydande. De naturgeografiska förutsättningarna i skärgården har begränsat möjligheterna

för expansion. Detta innebär att äldre strukturer och spår avsatta under äldre tider är förhållandevis tydliga.

Bland annat av naturgeografiska skäl är det idag inte möjligt att driva ekonomiskt lönsamma och konkurrenskraftiga jordbruk i skärgården. Transporterna mellan fastlandet och öarna är långa och kostsamma och markarealerna begränsade. Åldern hos de kvarvarande skärgårdsjordbrukarna i länet är generellt hög. Dessa faktorer sammantaget gör att denna typ av miljöer är hotade. Vid sidan av jordbruket har landets huvudstad sedan medeltid präglat sin omgivning på många sätt. Ett karaktäristiskt inslag är t ex sommarstugebebyggelse som etablerats i strandnära lägen under hela 1900-talet, fram till idag.

Länsstyrelsen i Stockholms län avser att utnyttja miljöbalkens skyddsinstrument *kulturresevat* i först hand för att säkra och tillgängliggöra kunskap om ett representativt urval av för länet karaktäristiska miljöer. I andra hand ska miljöer som är hotade prioriteras.

Skötsel och förvaltning

Med stöd av 3 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. fastställer länsstyrelsen till beslutet hörande skötselplaner, bilaga 2-5, med de mål och skötselåtgärder som framgår där.

Överklagande

Detta beslut kan överklagas hos regeringen, kulturdepartementet. Se bilaga 7.

Kungörelse

Beslutet ska kungöras på det sätt som är föreskrivet för författningar i allmänhet.

Beslut i detta ärende har fattats av landshövding Mats Hellström, deltagit har länsantikvarie Ann-Charlotte Backlund, naturvårdsdirektör Anders Nylén, lantbruksdirektör Jan Emmervall, länsassessor Charlotte Fornwall samt förste antikvarie Ylva Othzén, föredragande.

Datum
13.4.2004

Beteckning
436-2004-24020

Bilagor:

1. Utdrag ur ekonomiska kartan 109 92, 109 93, skala 1:10 000, med gräns för kulturreseptat
2. Skötselplan för Brottö 1:101 (inkl 1:30)
3. Skötselplan för Brottö 1:103
4. Skötselplan för Brottö 1:104
5. Skötselplan för Brottö 1:105 och 1:26
6. Karta över permanenta stängselsträckningar
7. Hur man överklagar

Sändlista

Stockholms läns författningssamling
Matts Jansson, Box 26, 130 25 Ingmarsö
Anita Jansson, Box 71, 130 25 Ingmarsö
Bernt Gartne, Trastvägen 11, 135 53 Tyresö
Bo Gräslund, Norra Parkvägen 4 B, 752 45 Uppsala
Sven Jansson, Boforsgatan 5, 123 46 Farsta
Riksantikvarieämbetet, Box 5405, 114 84 Stockholm
Naturvårdsverket, Blekholmsterrassen 36, 106 48 Stockholm
Lantmäterimyndigheten i Stockholms län, Box 477 00, 117 94 Stockholm
Österåkers kommun, Storängstorget 8, 184 86 Åkersberga
Graninge Nät AB, Box 5054, 194 05 Upplands-Väsby
Skogsvårdsstyrelsen, Galgbacksvägen 5, 186 30 Vallentuna
Stockholms läns museum, Box 6176, 102 33 Stockholm
Stockholms läns hembygdsförbund, Stockholms läns kansli, Box 6219, 102 34 Stockholm
Naturskyddsföreningen i Stockholms län, Norrbackagatan 80, 113 41 Stockholm
Skärgårdsstiftelsen, Box 7669, 103 94 Stockholm
Svenska turistföreningen, Box 25, 101 26 Stockholm
Friluftsrämjandet, Stockholms distriktsförbund, Box 9023, 126 09 Hägersten
Waxholms Ångbåts AB, Box 7422, 103 91 Stockholm
ArtDatabanken, SLU, Box 7007, 750 07 Uppsala
Boverket, Box 534, 371 23 Karlskrona (efter laga kraft)
Lantmäterimyndigheten, Box 47700, 117 94 Stockholm (efter laga kraft)

Planenheten
Naturvårdsenheten
Lantbruksenheten
Kulturmiljöenheten